

CRÍTICA

La mística de la paraula

«A hores petites» de Joan Vinyoli —un dels llibres més impressionants dels darrers temps— projecta la vida del poeta cap a aquell indret on la paraula i la mort conflueixen en amorosa fusió vessada a l'infinit.

«Mas por ser de amor el lance/ di un ciego y oscuro salto,/ y fui tan alto, tan alto/ que di a la caza alcance». Amb aquests versos de San Juan de la Cruz obre Joan Vinyoli el camí poètic del seu darrer llibre, *A hores petites* (Ed. Crítica, Barcelona, 1981). La citació no és gens gratuïta. Poques vegades la poesia ha aconseguit una penetració i densitat simbòliques semblants a les de S. Juan de la Cruz. El tema de contemplació no és altre que l'experiència del viàtic místic. Els versos, concatenats, desenvolupen el camí ascensional d'aquest viàtic. En primer lloc el rapte diví («el lance»), la força motriu amorosa que activa l'ànima/ cos del poeta; després ve l'enfonsament en l'obscuritat interior, el despullament del cos i la vidència de l'esperit. Enfonsament en la nit que, paradoxalment, comporta un envolament, un salt cap a l'esfera més alta de la llum divina. És el punt de la levitació. Aleshores, el buit, la nit, el zero místic s'omple de la unitat lumínica. El caçador fa seva la peça desitjada. L'amor acomplert: la fusió de «L'Amic e Amat» lul·lià, l'Espòs i l'Esposa cristians, el Poeta i la Paraula romàntica. Transsubstanciació, al cap i a la fi, d'una experiència que amaga —a través de la lectura dels sentits— una significació eròtica.

Expiació i conciliació

Joan Vinyoli reprèn aquest tema en el punt exacte de la seva maduresa poètica. Al bell mig de l'hora crepuscular, «aturada ja la vida/ quiescent, vell i nafrat», el poeta retorna a les dues de la seva condició. Com els místics, Vinyoli es despulla de tot allò accessori o accidental i surt a la recerca del verb primigeni i total. «La paraula» el primer poema i també el més important d'*A hores petites*, vol ésser això: exercici «expiatori» d'una vida que davalla cap a la mort, però també gresol «conciliatori» d'una experiència poètica que, al besllem de la mort presentida, escolta les veus veritables, tot tractant d'explicar-se i explicar-les.

Aquesta ascensi vinyoliana era presumible a partir de l'escriptura de llibres com *Ara que*

és tard (1975) i *Vent d'aram* (1976). Encara diria més: molts d'aquests pressupòsits ja glateixen a *El callat* (1956), un dels llibres fonamentals de l'extensa obra de Joan Vinyoli. Però la veritat és que mai no havien estat formulats amb tanta nitidesa com ara. La lectura aprofundida d'aquest poema inicial és bàsica, doncs, per a comprendre la totalitat del llibre.

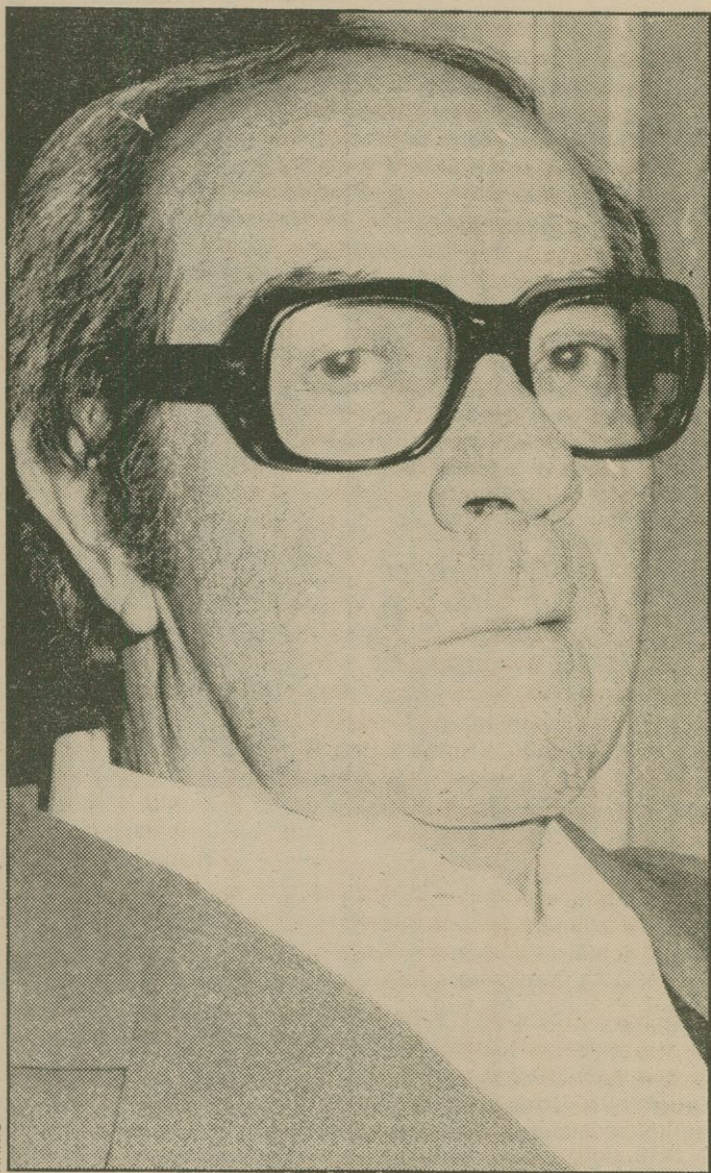
A «La paraula» Vinyoli s'abandona el clam de la crida mística. El Verb és aquí la «veu més alta» de la divinitat, el Tot i l'U metafísic, la dissolució de la vida en la mort, la Veu que concilia els contraris i, al cap i a la fi, la Poesia. Aquesta crida divina convida el poeta al retrobament feliç de la pau interior: «he sentit una gran crida/ que a benaurança convida/ per un camí no fresat». Vinyoli s'endinsa per un camí desconegut: l'*iter secretum* d'Horaci, la *escondida senda* de Fray Luis de León, la *via secreta* o *las cavernas escondidas* de San Juan de la Cruz, la carrera de perdurable benaurança de Lluís. Aquest viàtic que porta el poeta a les arrels de la poesia, a la llum definitiva, coincideix amb l'assumpció de la proximitat nocturna de la mort. I això no és cap coincidència. Després dels afers tementosos de la vida, el poeta, ja «vell i nafrat», descobreix la dimensió veritable de l'illa interior, la mateixa «ínsula estranya» a què arribà San Juan de la Cruz. Aquí comença el «desarrelament» de l'entorn telúric. S'inicia el rapte poèticomístic: «dolèros, enderiat, / he pres tot d'una embranzida; / fent un salt fora de mida, / sobtadament m'he envolat». Amb el vol de l'esperit el poeta obre la porta de la visió onírica, i amb ella la localització d'un espai l'«altura» del qual —el símbol de la muntanya mística— deixa entreveure els signes i els símbols divins o metafísics: «Eixamplant la immensitat, / un àguila em sobrevola». Descobert aquest espai de nit, silenci i soledat («—Com és que m'he desvetllat/ en una serra tan alta?»), Vinyoli retroba la *quietud activa* de la poesia, és a dir, el lloc inefable on s'acompleixen l'agent i el producte de l'acció poètica: «No tinc por de la rosola/ ni de la nit feredat. / Qui

és que aquí m'ha portat? / Adormit davant la taula/ de la meua soledat, / m'hi ha portat la paraula».

L'alta soledat

Des d'aquest lloc «d'alta soledat», Vinyoli contempla el flux i el reflux de la seva vida i el món. I s'adona de la caducitat de les coses i els homes: el temps, l'amor i la mort. Enfront aquesta caducitat, la veu del poeta s'intensifica. Per primera vegada després de molts anys, Vinyoli recorre quasi sistemàticament a l'ús de la rima i a les estructures estròfiques, amb la intensió de *fixar* el ritme discursiu. La rima, doncs, opera aquí com un recurs ascètic i de subjecció volguda. Tot el llibre, en les seves cinc seccions —amb varietat mètrica que abasta combinacions estròfiques de vers curt, decasil·labs, alesandrins, i la darrera secció constituïda totalment per sonets—, és una afirmació del camí cap a la mort. Un camí, cal subratllar-ho, sense angoixes. La llum de la vida ha donat pas al ponent de la tardor crepuscular. El poeta se sent vell i respira el flaïre de la mort. Malgrat això, però, segueix el seu camí sense defalliment. Distanciat l'espèndol de la seva joventut, el poeta, malenconiós, degira els ulls cap al moment present on tot, a l'unión dels seus sentiments, sofreix de forma indefugible els senyals del temps.

L'auguri de la tenebra —la mort presentida— retorna el poeta a la font de la reflexió i la

Joan Vinyoli

meditació final (vegeu el sonet «Replà de reflexió», el darrer poema del llibre, corresponent estructural del ja comentat «La paraula»): «Un altre cop, graó rera graó, / he de pujar l'escala cap a res. / De tot el bé i el mal que tant comès, / me'n queda aquest replà: reflexió / (...) Petjada arreu és l'herba que treu lluc. / Se'n evaporen com a l'alba el rou/ els goigs eteris: tot és ara i res».

A hores petites —un dels lli-

bres més impressionants dels darrers temps— projecta la vida del poeta cap a aquell indret on la Paraula i la Mort conflueixen en amorosa fusió vessada a l'infinit: «Emigrarem d'arreu com els ocells/ cap on la parla és solament un mot/ (...) i ens confondrem per sempre més amb tot». En el camí crepuscular, Vinyoli espera «la puritat» de la dissolució metafísica.

Jaume Pont

Herschel descobrí el planeta Urà fa dos segles

Friedrich Wilhelm (William) Herschel nasqué a Hannover el 1738. Als 18 anys es traslladà a Anglaterra com a músic militar i el 1766 se li concedí el càrrec d'organista a la capella Octagon de Bath, conegut centre termal d'aleshores. El nostre home, però, alternà les seves obligacions professionals amb l'afició a l'astronomia, progressivament més intensa, iniciada amb la lectura d'un llibre del conegut divulgador John Ferguson.

Com que els instruments òptics de l'època eren molt cars per a la seva economia, decidí construir-se'ls ell mateix. I amb aquests estris, a la construcció dels quals tant de temps dedicà, començà a escorcollar el firmament, sempre d'acord amb el seu lema: «No donar per certa cap opinió aliena, sinó veure amb els propis ulls allò que ja altres havien vist abans amb els seus».

Quan anys més tard rebé la protecció del rei Jordi III, construí un telescopi veritablement sensacional per a aquella època, que esdevingué en el decurs del temps, cèlebre: instal·lat a Slough, des d'on realitzà un gran nombre de descobriments astronòmics, tenia un mirall d'un metre i quaranta-set centímetres de diàmetre, pesava prop d'una tona i el tub s'enlairava mitjançant un complicat sistema de politges; per a observar, Herschel se situava en un balcó a l'aire lliure, a quinze metres d'alçada sobre la plataforma giratòria que constituïa la base del sistema.

Les observacions se succeïren de manera ininterrompuda: W. Herschel s'interessà per les tasques solars i pels estels binaris; estudià Mart; descobrí dos nous satèl·lits de Neptú i a més, fou el primer que s'entestà a determinar l'estructura de la galàxia i, més tard, de l'univers, basant-se en una observació quan-

titativa de l'esfera celeste. Però el fet que li donà més fama fou precisament el descobriment del que, d'antuvi, cregué un cometa, emperò que aviat fou identificat com un planeta: Urà. D'això fa exactament dos-cents anys.

Com a conseqüència de la troballa, que en aquell moment colpí l'opinió ja no sols científica sinó també pública, car els cinc planetes coneguts ho eren des de l'antiguitat i no es comptava que el nombre pogués ampliar-se, fou nomenat membre de la Royal Society i rebé el títol de doctor per la Universitat d'Oxford.

A part la tasca científica difícilment resumida i concretada, hom pot remarcar un fet: Herschel es construïa ell mateix els instruments amb què portava a terme l'experimentació, és a dir, els telescopis. Precisament, no fa pas gaire, hem pogut llegir que fou Galileu l'inventor del telescopi; poc més tard que era als catalans a qui s'havia d'atribuir l'invent. Ni una cosa ni l'altra: la data de la invenció no se sap; el que sí pot assegurar-se és que tant Galileu com, sobretot, els artesans catalans —la família Roget esdevingué famosa per la seva tècnica—, i també els holandesos, eren excel·lents constructors d'aquests estris que permeten inspeccionar l'espai infinit.

Aquesta fama dels nostres artesans perdurà durant molt de temps. Jo em pregunto si no serà per aquesta habilitat precisa, que avui sabem copsar i amidar els esdeveniments sense cap mena de telescopi.

I això, malgrat el costum de certs homes que des de Madrid s'entesten a empetitir-ho tot.

Santiago Riera i Tuebols

CIRCULO
CATALAN
A MADRID

«CATALUNYA I LES FORCES ARMADES»

Ha tingut lloc en el Palau de la Música de Barcelona, dins dels actes commemoratius del Dia de les Forces Armades, l'acte de lliurament del VII Premi de Periodisme del Circulo Catalán de Madrid «Catalunya i les Forces Armades». En aquest acte, el President del Circulo Catalán de Madrid, senyor Ignasi Buqueras i Bach, el patrocinador del Premi, senyor Josep Celma, i el Secretari de la Colla de Fadrins, senyor Vicens Planelles, en feren lliurament, dotat amb 100.000 ptes., al senyor Alfons Vignau i Miró pels seus articles a «La Vanguardia».